

Економічні науки

УДК. 330.341.1

Сосова Тетяна Костянтинівна

Аспірант

Київський національний університет імені Т. Шевченка

Сосова Татьяна Константиновна

Аспирант

Киевский национальный университет имени Т. Шевченка

Sosova Tatiana Konstantinovna

Graduate student

Kiev National University named T. Shevchenko

**ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**

**ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР
РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ**

**INNOVATION AS A KEY FACTOR OF ENTREPRENEURSHIP
DEVELOPMENT IN UKRAINE**

Анотація: Стаття присвячена питанням оцінки та стимулювання впровадження досягнень науково-технічного прогресу у діяльність підприємств в сучасних умовах обмеженості ресурсів та зношеності основних фондів.

Ключові слова: науково – технічний прогрес, інноваційна діяльність, інновації.

Аннотация: Статья посвящена вопросам оценки и стимулирования внедрения достижений научно-технического прогресса в деятельность предприятий в современных условиях ограниченности ресурсов и изношенности основных фондов.

Ключевые слова: научно – технический прогресс, инновационная деятельность, инновации.

Abstract: The Article is devoted to assessing and promoting introduction of achievements of scientific and technical progress in activity of enterprises in modern conditions of resource constraints and the depreciation of fixed assets.

Key words: scientific and technical progress, innovative activity, innovations.

Загальні тенденції розвитку економіки неминуче приводять підприємства до необхідності освоєння сучасних досягнень НТП. Підприємства повинні ризикувати, впроваджуючи новітні досягнення науки, нову продукцію і технологію, організацію менеджменту і виробництва. Ще великим ризиком є пасивне чекання того моменту, коли ситуація цілком проясниться. Ступінь ризику при здійсненні різних інновацій різний, інновації на часткову модернізацію устаткування і технології виробництва, відновлення продукції, що випускається, зниження витрат виробництва і підвищення матеріальної зацікавленості членів колективу в результатах праці пов'язані з незначним ризиком і є обов'язковими умовами неухильного підвищення ефективності виробництва. [5]

Наукові дослідження проблематики інноваційної діяльності підприємств та впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво проводили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: І. Лукінов, М. Чумаченко, В. Карпов, А. Коренной, О. Амоша, Ю. Бажал, Л. Барютін, С. Козьменко, В. Бабич, П. Завлін, А. Васильєв, С. Ілляшенко, С. Покропивний, В. Захарченко, А. Кац, В. Трапезніков, М. Дворцин, В. Юсім.

Під досягненнями НТП розуміють науково-технічний результат, що сприяє, за умов його реалізації, розвитку продуктивних сил, покращанню організації виробництва та забезпеченню ринку продукцією на більш високому рівні, ніж аналоги, що були відомі в країні раніше. Реалізація досягнень НТП – це безперервний процес впровадження в операційну діяльність підприємства новацій, що впливають з досягнень науки та техніки і спрямовуються на розширення можливостей рентабельного виробництва і реалізації продукції. .

Разом з тим, питання оцінки та стимулювання впровадження досягнень науково-технічного прогресу у діяльність підприємств у

сучасних умовах обмеженості ресурсів та зношеності основних фондів є недостатньо розробленими у методичному плані і не доведені до практичного застосування.

Одержання підприємцем прибутку за рахунок реалізації інновації прямо відповідає основній меті будь-якої комерційної організації. Прибуток для підприємця є стимулом до впровадження нових інновацій; спонукає його постійно вивчати попит, удосконалювати організацію маркетингової діяльності, застосовувати сучасні методи управління фінансами.

Спонукальним механізмом розвитку інновацій, у першу чергу, є ринкова конкуренція. В умовах ринку виробники продукції або послуг постійно змушені шукати шляхи зменшення витрат виробництва й виходу на нові ринки збуту, тому підприємницькі фірми, що першими освоїли ефективні інновації, отримують вагому перевагу перед конкурентами. У зв'язку з цим необхідно підкреслити, що при всій розмаїтості ринкових нововведень важливою умовою для їх практичної реалізації в бізнесі є залучення інноваційних інвестицій у достатньому обсязі .

Сукупність науково-технічних, технологічних й організаційних змін, що відбуваються в процесі реалізації нововведень, можна визначити як інноваційний процес, а період створення, поширення й використання нововведень називають інноваційним циклом.

Інноваційні процеси розглядаються як такі, що пронизують всю науково-технічну, виробничу, маркетингову діяльність виробників і в кінцевому підсумку орієнтовані на задоволення потреб ринку.

Успіхом нововведення є наявність новатора-ентузіаста, який має енергію й прагнення довести свою ідею до практичних результатів, не зважаючи ні на які перешкоди.[1]

Ініціатори інновацій працюють в умовах підвищеного ризику, але при вдалій реалізації нововведень мають запас “економічної міцності”, що

виражається в наявності портфеля нової конкурентоспроможної продукції, більш низьких, порівняно із середніми, питомих витратах виробництва.

Як свідчить статистика, діяльність зі створення й упровадження інновацій, незважаючи на великий ризик, характеризується високою прибутковістю; прибуток у середньому більше ніж у 3 рази перевищує середній прибуток інвестицій в економічно розвинених країнах.

Механізм реалізації досягнень НТП на підприємствах є складовою всього економічного механізму управління підприємством, має з ним спільні цільові установки, зберігаючи при цьому стратегічні напрямки розвитку. Під ним розуміємо сукупність різних ланок, що за допомогою економічних методів, стимулів та змін в організаційній структурі дозволяє найбільш ефективно в сучасних умовах впроваджувати досягнення НТП у діяльність підприємств. [4]

Організаційні структури управління конкурентоспроможних організацій повинні мати високий інноваційний потенціал з добре розвинутими структурними підрозділами при безупинному розширенні номенклатури й асортименту продукції, що випускається, підвищенні якості виготовлених виробів і поліпшенні їхніх споживчих властивостей.

Позитивний вплив на інноваційний потенціал організацій робить децентралізація в прийнятті рішень, низький рівень формалізації і регламентації управлінських робіт, здатність організаційних структур менеджменту гнучко перебудовуватися відповідно до змін завдань і умов діяльності.

Інноваційна діяльність носить творчий характер, вона погано поєднується з твердою регламентацією робіт і централізацією прийняття рішень, важко вписується у формалізовані організаційні структури менеджменту. Для останніх характерні тенденції підтримки стабільних відносин і процедур менеджменту, протидії інноваціям, активний опір будь-яким новим формам і методам менеджменту.

Виникнення бюрократичних перешкод на шляху інновацій є одним з характерних ознак формалізованих і централізованих організаційних структур менеджменту. Інноваціям важко пробивати стіну бюрократичного захисту, однак, якщо це все-таки вдається, їхня реалізація в рамках бюрократичних організаційних структур управління проходить більш організовано, ніж у гнучких, неформалізованих структурах.

Організаційні структури управління конкурентоспроможних організацій повинні мати високий інноваційний потенціал з добре розвинутими структурними підрозділами при безупинному розширенні номенклатури й асортименту продукції, що випускається, підвищенні якості виготовлених виробів і поліпшенні їхніх споживчих властивостей.

Інноваційний потенціал організацій багато в чому визначається різноманітністю і ступенем виробничо-технологічної єдності виробничих одиниць, що входять у їхній склад. Чим більшу активну роль відіграють організації у відтворювальному процесі і чим більший ступінь інтеграції їхніх основних виробництв, тим вищий інноваційний потенціал.

Впровадження технічних, організаційних і економічних інновацій вимагає адекватних змін у діючих формах і методах організації менеджменту. Воно обумовлює необхідність безперервності управлінських інновацій. Останнє стає усе більш важливою умовою підвищення ефективності діяльності підприємства.

У сучасній економічній науці всі технічні зміни розглядаються у формі нової продукції і більш ефективної технології. Впровадження нових товарів виступає як надійний засіб забезпечення переваг перед конкурентами, встановлення вигідних цін і зміни частки ринку на свою користь. [6]

Зростання прибутку на основі продуктових інновацій протидіє зниженню норми прибутку. У свою чергу, технологічні інновації впливають на економію витрат і збільшення прибутку, але не роблять

прямого впливу, наприклад, на обсяг продажів, що може зрости при поєднанні технологічних інновацій із заходами в галузі маркетингу.

Визначення структури цілей продуктових і технологічних інновацій відноситься до сфери стратегічних рішень. Стратегія науково-технічного розвитку організацій включає питання цілеспрямованого пошуку напрямку науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) і реалізації інновацій. Необхідним елементом формування стратегії науково-технічного розвитку в організаціях є механізм менеджменту НТП. Від цього механізму залежать постановка цілей для НДДКР і наступних інновацій, розподіл витрат на дослідження і розробку інновацій, способи оцінки реалізації інновацій, утворення фондів економічного стимулювання за нову продукцію і технологію, соціально-економічні результати НТП.

У період інтенсивного відновлення продукції, що випускається, освоюються, зокрема, нові зразки машин, устаткування, приладів, що, потрапляючи у відповідну сферу застосування, створюють там передумови для реалізації нових технологій. Однак ці передумови в силу об'єктивних причин здійснюються не відразу. Це відбувається тому, що далеко не завжди забезпечено готовність споживача до використання нової техніки (кадри, виробничі потужності). У техніці широкого застосування не завжди враховані конкретні умови потенційних можливостей, закладених у нових зразках машин і устаткування. Це відбувається трохи пізніше, у міру подолання зазначених перешкод, зокрема за рахунок заходів НТП, посилення технічної бази виробництва засобами праці власного виготовлення.

Тенденція, що полягає в усезростаючій увазі до технологічних інновацій, більш адекватна сучасному стану промислового виробництва в країні.

Насамперед, тут позначилися деякі реальні труднощі сьогодення:

- вичерпано можливості удосконалювання багатьох базисних видів продукції;
- відчувається дефіцит енергетичних, сировинних і фінансових ресурсів;
- зменшився вплив на споживача розширенням номенклатури товарів;
- зросла роль цінової конкуренції в міжнародному науково-технічному обміні, особливо у відношенні ряду традиційних товарів. Нова продукція технічного призначення далеко не завжди є основою появи нових технологічних процесів і низька готовність споживача до використання нової, досить складної техніки знижувала економічну ефективність її використання.

Формування структури цілей інновацій обумовлюється діючим механізмом управління в конкурентних умовах.

Планування структури допускає облік можливого розподілу відповідних ресурсів, що знаходяться в розпорядженні підприємства. При розподілі ресурсів, і в першу чергу витрат на науково-дослідні і технологічні розробки, враховуються загальна спрямованість науково-технічної стратегії і перспективи змін у продукції і технології.

Важлива роль стимулювання в процесі реалізації стратегії технічного розвитку підприємства полягає в здатності стимулів впливати на поведінку учасників інноваційного процесу. Загальна мета стимулювання інновацій – підвищення зацікавленості колективів підприємства у прискоренні їх практичної реалізації. Тому головний принцип стимулювання полягає в тому, що розмір матеріального заохочення учасників інновацій залежить від запланованого розміру прибутку, від впровадження (продажів) даної інновації. [3]

Спільний вплив на структуру інновацій у промисловості, економічної обстановки, умов формування структури в галузях і на

підприємствах привів до збереження переважної орієнтації на відновлення продукції, що випускається в останнє десятиліття. На це ж націлюється діюча система економічного стимулювання. Тому на багатьох промислових підприємствах недостатньо високий рівень технології, що перешкоджає постійному росту ефективності промислового виробництва. Відставання рівня технології знижує й ефективність освоєння виробництвом нових видів продукції, тому що виробництво часто технологічно не встигає реалізувати всі переваги нових конструкторських рішень. В цілому це призвело до того, що сьогодні промисловість має низький рівень виробництва і відсутні необхідні матеріально-технічні передумови для значного підвищення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку.

Потреба в інноваціях у більшості випадків зароджується в середині самого підприємства, що у ролі споживача часто само здійснює необхідні розробки для задоволення власних потреб в удосконалюванні організації виробництва і підвищенні його технічного рівня. Інновації стимулюються збільшенням попиту на продукцію і ростом обсягу продажів, а також можливим підвищенням цін на деякі види ресурсів. Зміни в технології іноді відкривають нові можливості для продуктових інновацій.

Поліпшуючі інновації спрямовані звичайно на підвищення якості продукції, зміну її зовнішнього вигляду, зниження витрат. Вони можуть бути вигідними внаслідок дуже швидкого впливу на економічні показники організації, її конкурентоспроможність. Поліпшуючі інновації стимулюються необхідністю зниження цін на продукцію і підвищення її якості.

Інновації, впроваджені в одній організації, можуть потім поширюватися на комерційній основі в інших організаціях. Швидкість їхнього поширення (дифузії) залежить від відносної потреби в інвестиціях і ефективності кожної інновації. При цьому, чим більша кількість

організацій використовувала дану інновацію, тим вищі втрати тих організацій, що її не використовували. Це також прискорює процес поширення. [2]

Процес реалізації досягнень НТП – складний і багатогранний процес, що торкається всіх сфер діяльності підприємства.

Сукупність науково-технічних, технологічних й організаційних змін, що відбуваються в процесі реалізації нововведень, можна визначити як інноваційний процес, а період створення, поширення й використання нововведень називають інноваційним циклом.

Інноваційні процеси розглядаються як такі, що пронизують всю науково-технічну, виробничу, маркетингову діяльність виробників і в кінцевому підсумку орієнтовані на задоволення потреб ринку.

Успіхом нововведення є наявність новатора-ентузіаста, який має енергію й прагнення довести свою ідею до практичних результатів, не зважаючи ні на які перешкоди. [1]

Ініціатори інновацій працюють в умовах підвищеного ризику, але при вдалій реалізації нововведень мають запас “економічної міцності”, що виражається в наявності портфеля нової конкурентоспроможної продукції, більш низьких, порівняно із середніми, питомих витратах виробництва.

Як свідчить статистика, діяльність зі створення й упровадження інновацій, незважаючи на великий ризик, характеризується високою прибутковістю; прибуток у середньому більше ніж у 3 рази перевищує середній прибуток інвестицій в економічно розвинених країнах.

Малим підприємствам внаслідок своєї специфіки доводиться виявляти більшу активність на ринку, використовуючи свою гнучкість і здатність до швидкої переорієнтації, тому найчастіше саме вони стають першовідкривачами нових продуктів і нових технологій у різних галузях. Як уже зазначалося, інноваційна діяльність сприяє підвищенню стійкості компанії в конкурентній боротьбі, що особливо важливо для малого

підприємства. Крім того, при реалізації інновації, запропонованої до продажу, відбувається обмін “гроші-інновація”. Кошти, отримані підприємцем у результаті такого обміну, по-перше, покривають видатки зі створення й продажу інновацій, по-друге, дають прибуток від реалізації інновацій, по-третє, виступають стимулом до створення нових інновацій, по-четверте, є джерелом фінансування нового інноваційного процесу.

Інноваційний процес означає інноваційну діяльність якого-небудь підприємства. Він спрямований на розробку й реалізацію результатів науково-технічних пошуків у вигляді нового продукту або нового технологічного процесу.

У загальному плані інноваційний процес – це послідовний ланцюг подій, у ході якого нововведення “визріває” від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги й поширюється в господарській практиці.

Інноваційний процес являє собою послідовність дій щодо ініціації інновації, розробки нових продуктів та операцій, їх реалізації на ринку й подальшого поширення результатів. Інноваційний процес містить у собі сім Елементів, поєднання яких в один послідовний ланцюг утворює структуру інноваційного процесу

Інноваційні процеси в економіці України, на жаль, не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 12–14%, що менше в 3–4 рази, ніж в інноваційно-розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3%, що на порядок менше від світового рівня. При цьому майже третина коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, в той час як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або на проведення НДДКР витрати на порядок менші. Майже половина з інноваційних підприємств взагалі не фінансують проведення в інтересах свого виробництва наукових досліджень.

Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дійової державної системи стимулювання інноваційної діяльності, початки якої були поступово скасовані щорічними в останні 5 років поправками до відповідних бюджетних та інших законів. [7]

Сьогодні процес заміщення п'ятого технологічного укладу на шостий відкриває для України можливості технологічного ривка. Необхідною для цього умовою є своєчасне створення заділів для становлення ключового фактора і ядра нового технологічного укладу, а також випереджаюча модернізація його ключових галузей. Сьогодні потрібно освоїти ключові виробництва ядра нового технологічного укладу, подальше розширення якого дозволить отримувати інтелектуальну ренту.

За умов сучасних революційних перетворень у технічному базисі виробництва ступінь його технічної досконалості та рівень економічного потенціалу в цілому визначаються прогресивністю використовуваних технологій – способів одержання й перетворювання матеріалів, енергії, інформації, виготовлення продукції. Технологія стає завершальною ланкою і формою матеріалізації фундаментальних досліджень, засобом безпосереднього впливу науки на сферу виробництва.

Лише прискорений розвиток інноваційних процесів, який базується на ефективному використанні науково-технічного потенціалу, є основним фактором економічного зростання країни, тому досить актуальною стає проблема реалізації досягнень науково – технічного прогресу у підприємницькій діяльності.

Для того щоб здійснити технологічний прорив і сформувати інноваційну модель розвитку економіки в Україні, мають бути здійснені:

- активна та всебічна підтримка державою, спеціальними та регіональними органами влади новостворених інноваційно-орієнтованих структур та їх потенційних утворювачів;

- розроблення альтернативи відпливу висококваліфікованих фахівців з України, оскільки високий рівень “відпливу мізків” унеможливило побудову високотехнологічної економіки;
- створення ринкових механізмів, що роблять розвиток науки і впровадження її досягнень економічно вигідними, оскільки інноваційні тенденції не можуть бути сформовані лише централізованим рішенням;
- залучення іноземних інвестицій для стимулювання розвитку сфери надризикового венчурного бізнесу;
- сприяння активному розвитку і функціонуванню малого інноваційного бізнесу, мобільного, більшою мірою спроможного до оперативного розроблення й впровадження нововведень у виробництво;
- створення умов сполучення елементів інноваційної інфраструктури та великих наукових і освітянських центрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова О.Ф., Череп А.В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності/ О.Ф. Андросова //монографія К.: Кондор 2009.-С.13-14.
2. Бубенко П. Т. Стратегічне планування та управління інноваційним розвитком: теорія і практика/ П. Т. Бубенко//:Журнал Бізнес Інформ №1-2016.- С. 77 – 80.
3. Захаркін О. О. Інноваційна діяльність підприємства: теоретичний аспект/ О. О. Захаркін//Проблеми економіки № 4.-2013.- с.274-275
4. Ілляшенко К. В. Організаційно- економічний механізм реалізації досягнень НТП на підприємствах/К. В. Ілляшенко//Автореферат дис. канд. економ. наук : спец. 08. 02. 02 – економіка та управління науково-технічним прогресом. 2006.- С.7
5. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник /П. П. Микитюк//Тернопіль: Економічна думка, 2006. – С.211-212.
6. Національна доповідь: Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред.В.М. Гейця та ін.; НАН України.–К., 2015. –347с
7. Черкасов В.І. Міжнародний менеджмент/В.І. Черкасов//Харк. нац. екон. ун-т. - Х. : Вид-во ХНЕУ, 2016. – 54-55 с.